

nikoli ovšem v přezímném smyslu slova. Ale chtěl bych použít takového srovnání: přírodovědec nebo inženýr by byl směšný, kdyby se chtěl žít třeba opakováním Wattových a Stephensenových principů o využití páry k pohonu lokomotiv. Od nich se v příslušném oboru žádá, aby dokázali zkonstruovat lokomotivu o nejlepších parametrech, aby skutečně jezdila, nebo objevit nové principy, které umožní postavit lepší, třeba elektricky tažený vůz. Snad mi nebude špatně rozuměno: srovnání není namířeno proti sebeabstraktnějšímu opravdovému bádání, vzdálenému možnostem praktického použití, jde-li o vážnou práci, ani proti znepokojivému kladení otázek. Ale je namířeno proti tlachalství, proti opakování dávno známých věcí, proti neplodné scholastice a umrtvujícímu dogmatismu.

Směřuje k humanistickému chápání celkového poslání vědy, ke konkrétnosti a důkladné práci, k myšlenkové podnětnosti a podstatnějšímu pokroku ve společenských vědách, jak to ukázaly Richtovy studie.

Gustav Bareš

Polský pohled na problémy „současnosti a mládeže“

Dnešní mládež — její vztah k socialismu, politice, k práci a kultuře, její sny a touhy, její charakter — to je téma nevelké knížky Vladimíra Sokorského,¹ kterou v roce 1963 vydalo nakladatelství „Iskry“ ve Varšavě.

Kniha je shrnutím autorových názorů na nejaktuálnější problémy mládeže, je, jak sám říká, diskusí s mládeží o otázkách, které ona sama nejčastěji vytyčuje. Aktuálnost, vedle naprosto nemoralizujícího přístupu k problémům mladých lidí, je také rozhodnou předností knihy. Dotýká se velkého okruhu otázek nejen mládeže, ale i dospělých. Snaží se najít odpověď na otázky, které vzrušují značnou část dospělých: kde hledat zdroje pasivity, laxnosti, egoismu a nezájmu dosti značné části mládeže k hodnotám, které byly a jsou dnešní generaci rodičů drahé a posvátné? Kde je zdroj politické a kulturní pasivity?

Autor při analýze těchto problémů nastavuje především zrcadlo dospělým a ukazuje nejen zpětný odraz jejich přežitků, falešné morálky, frazérství, nepoctivosti a pokrytectví na mládež, ale i na idealizaci společnosti a života, ukazuje na nekonkrétnost a nepravdivost informací, které mládež získává od dospělých o praktickém životě. Z toho pak nutně pramení zklamání při prvním setkání s obtížemi a vzniká nedůvěra. Tvrdí, že to je ona mezera, kterou nám mládež uniká, neboť právě pro ni je z velké části — na rozdíl od řady jiných generací, v důsledku celkového společenského, technického a kulturního pokroku — typický vyhraněný racionalismus, odromantizování, smysl pro konkrétnost, otevřenost, touha po faktech, nechuť k obecným poučkám.

V pochopení těchto charakteristických rysů

dnešní mládeže vidí autor klíč ke správné a vhodné výchově. Jedině za předpokladu, že dospělí-rodiče, vychovatelé, společnost se přestanou neúčelně pohoršovat nad různými necitlivostmi mládeže a naopak ušetří ji moralizování, frazérství, vnucování víry bez argumentů, umožní vychovat zdravé jedince a usnadní adaptaci zejména dospívající mládeži, kde je konfliktnost největší.

Jednat s mládeží otevřeně, pravdivě, taktně, nepříkrašlovat svět a život, to je základní duch knížky.

Kniha si nečiní nárok být a ani není vědeckou publikací v pravém smyslu. Je to jeden ze zajímavých a v této etapě zkoumání problémů dnešní mládeže zřejmě nutný přístup k řešení její problematiky.

Sokorský má živý styk s mladými lidmi (jde většinou o studující mládež), což se odrazí i v tom, že práce má svěží a živý styl, zachovává si kontakt s prostředím mladých.

Autor rozdělil knihu na dvě části: první se dotýká závažných společenských problémů a úlohy i místa mládeže v dnešní společnosti. Ve druhé části je uveřejněna podstata polemik, jež vznikly mezi autorem a mládeží v době jeho působení v polském rozhlasu a v časopisech „Radar“ a „Kulturní přehled“. Výsledky těchto vystoupení a článků, na něž mládež reagovala stovkami dopisů, tvoří méně náročnou, i když ne méně zajímavou část knihy.

Jaké jsou nejzávažnější problémy první části?

Ačkoliv v publikaci převažují „každodenní“ problémy mládeže nad věcmi bezprostředně politickými, autor naprosto neeliminuje politické souvislosti. Při zahájení úvah o mládeži načrtává charakteristiku dnešního světa a činí z ní rámcové východisko pro odpověď na otázky, které si klade později s poukazem na to, že problematiku dnešní mládeže nelze skutečně pochopit a řešit odděleně od socialismu, odděleně od charakteru společnosti. Nejde však jen o hospodářské, politické, třídní přeměny v Polsku a nesmírné těžkosti doprovázející celý ohromný přerod včetně hospodářských potíží, škod napáchaných kultem osobnosti, reigiozitou, bludy a přežitky, ale i o mezinárodní souvislosti a perspektivy vývoje světa, které působí na dnešní dorůstající generaci.

V souvislosti s neobyčejně složitou situací, ke které dospěl svět v druhé polovině 20. století, klade otázku, do jaké míry a v jakém stupni je mládež s to ovlivnit kolem ní probíhající přeměny, jak je to s tzv. generačním problémem a s tzv. praktikismem dnešní mládeže.

Sokorský vychází z názoru, že mládež je výrazně aktivním prvkem společnosti. Charakterizuje jednotlivé generace jako „vlny“, které udeří a vnášejí do své doby vlastní požadavky, hledají a vyvolávají nový životní styl a nové formy, tedy vtiskují své době svérázný charakter a tvářnost. Příčinu vidí v obecných vlastnostech mládí — v nezátěže-

¹ Wl. Sokorski: „Współczesność i młodzież“. Varšava, Iskry, 1963.

nosti minulosti, lehkém adoptování všeho nového, a tím nabývání převahy nad staršími lidmi. V socialistických zemích je mládež motorem vývoje rovněž v důsledku vlastní společenské pozice, v důsledku své úlohy v průmyslu, technice a vědě. Avšak mládež nemá jen přednost: vážným nedostatkem je především neznalost života, politická naivita, ukvapenost, takže se stává nejen výrazně revolučním elementem (Kuba), ale i častou obětí reakční demagogie různých odrůd fašismu. Proto se se silnými mladými proudy setkáváme nejen např. v socialistických revolucích, ale i v OAS, fašistických a rasistických hnutích.

Pokud jde o praktikismus či dokonce pragmatismus mládeže, Sokorský jej zcela odmítá. Hovoří o zdánlivém praktikismu, který je vyvolán tím, že svět politických a ideologických sporů dosahuje dnes takového stupně, jaký neznala dosud žádná z minulých epoch. Složitost jevů naší epochy stejně jako jejich konfrontace s praxí, se skutečností je tak obtížná, jak obtížná je její každodenní ideologická interpretace. Odtud pak plyne zdánlivý praktikismus mládeže. Mládež chce nejen věřit, ale chce sama konfrontovat fakta a přezkoumat je. Avšak jen malá část mládeže zůstane u holých fakt a spokojí se jimi. Většina postupuje od nich k zobecnění, hledá cesty k technickým, k přírodním a společenským vědám. Mládeži je tedy v postatě praktikismus vzdálený, stejně jako politický indiferentismus.

Zajímavě pohlíží Sokorský na otázku boje mezi generacemi a problém modernosti, diskutovaný především v západním světě. Uznává, že problematika generace, pokolení, existuje, že existují konflikty, sporné body, avšak skutečný generační boj považuje za fikci. Zamýšlí se nad definicí pojmu pokolení, uvažuje, o jaké věkové hranici je možno mluvit. Odmítá běžné dělení 20–30 let s poukazem, že dělení tohoto druhu dnes nic neznamená, stejně jako dělení na „otce a děti“. Podmiňuje problematiku generací nikoli věkově, ale tvrdí, že je dána objektivními podmínkami, událostmi, úkoly, které historie vytváří. Jsou generace, které se liší zásadně v rozmezí 3–5 let, jsou generace, které se liší v průběhu 20 let nepatrně.

Aniž to nějak blíže zdůvodňuje, považuje za mládež lidi do 25 let, přičemž toto období dělí na dvě etapy: mládež od 15–20, od 21–25 let. V prvním období má mládež specifické rysy, jimiž se odlišuje od dospělých (oblékání, mluva, chování). Převládá morální problematika. Ve druhém období jde prakticky o dospělé lidi s jistými odlišnostmi. Také třetí plochy mezi touto mládeží a „skutečně dospělými“ jsou většinou menší. Nelze tedy tvrdit, že specifická problematika mládeže neexistuje. Avšak na druhé straně boj generací je výmyslem. Přirovnává generace obrazně k „ozubeným kolům“, která jsou mezi sebou spojena a zapadají do sebe. Proto nikdy neexistovala a nemůže existovat situace, za které by současné problémy rozhodovalo pouze jedno pokolení. Každá generace přináší svůj vklad do lidské společnosti, přináší nové

formy, zvyky, ideje aj., ze kterých část zaniká, má jen dočasnou platnost, další část spolu s přínosy předchozích generací zůstává trvalými všelidskými hodnotami.

V souvislosti s tím poukazuje i na falešně postavený problém modernosti, totiž na to, že mládeži je všeobecně připisována modernost bez spojitosti s minulými hodnotami, bez spojitosti se staršími generacemi. Říká, že mládež je často motorem modernosti, větší nou však ne jejím mozkiem, neboť jí nenáleží autorství, ani praktické rozhodování o různých jevech moderního světa. Nositeli modernosti v umění, hudbě, literatuře či architektuře jsou všeobecně lidé starší, vyzráli, u nichž je modernost výsledkem hlubokých prožitků, životních zkušeností, znalostí ap. Mládež pak, díky svým charakteristickým rysům, tuto modernost přijímá, je jejím nositelem.

V souvislosti s moderností a generačními problémy poukazuje Sokorský na to, že nejzávažnějším zůstává řešení problému dospívající mládeže a prvních let pracovního zapojení. Poukazuje na biologickou a psychickou nevyváženost, která se často nekryje s vybožňovanou „dospělostí“, i když moderní komunikační prostředky – film, rozhlas, knihy, televize – velmi ovlivnily věk dospívání a posunuly jeho hranici níže o 2–3 roky. Kritizuje dosavadní výchovný systém, který dosud nevezl tuto skutečnost na vědomí, takže v kritickém období je ve většině případů s mládeží zacházeno jako s dětmi, tzn. je odkázána při řešení problémů sama na sebe. Výsledky jsou přirozeně nedobré.

Jinou zajímavou partií knihy je kapitola zabývající se vztahem mládeže a politiky. Autor klade otázku, zdali nám dnes skutečně vyrůstá mládež apolitická, stranicí se aktuální, praktické politiky (nikoli ideových a filosofických problémů).

Dochází k názoru, že nelze hovořit o přímé apolitičnosti, že však působí určité faktory, které ji vedou k rezervovanosti a odklonu od praktické politické práce. Jako první příčinu uvádí skutečnost, že praktická politika není hra, ale vyžaduje znalosti ekonomické, filosofické, znalost společenských zákonitostí i praxi, a proto oblast politiky není jednoduchá, nedá se lehce zvládnout. To však není nejdůležitější a rozhodující příčina laxnosti k politice. Mládež se bezprostředně setkává s „politikou“ ve dvou podobách: v době školní docházky a v mládežnických organizacích (mimo vliv domova apod.). Pro obě oblasti je z různých příčin typická povrchní argumentace a formalismus, které sem pronikly a vytvořily poněkud pokřivený systém; ten značné části mladých lidí říká málo nebo vůbec nic, a nudí ji. To je také počátkem odklonu mladých lidí od politiky, jež se v souvislosti s životní a duševní nepřipraveností mění v negativní odklon. Zde se rodí „nechut“ k politice, lhostejnost.

Tato roztržka mládeže a politiky se v ohromné většině případů odehrává ne jako roztržka mládeže a socialismu, tedy ne proti socialismu, ale na půdě socialismu, jako vy-